

Utredning fritidsverksamhet i Spånga-Tensta

Innehåll

Utredning fritidsverksamhet i Spånga-Tensta.....	1
1. Inledning.....	3
1.1 Fritidsuppdraget i Stockholm stad.....	4
2. Avgränsning.....	4
3. Befolkningsprognos.....	5
4. Fritidsgårdsverksamhet – en omvärldsorientering.....	5
4.1 Vad är en öppen verksamhet?.....	5
4.2 Vilka ungdomar efterfrågar fritidsgårdar?.....	6
4.3 Faktorer som påverkar ungar deltagande.....	7
4.4 Fritidsledarens roll.....	8
4.5 Fritidsgårdens lokaler.....	8
4.6 Driftsform.....	9
5. Nämndens fritidsgårdar och parklekar.....	10
5.1 Huset fritidsgård.....	10
5.2 Grottans fritidsgård.....	10
5.3 Folkans fritidsgård.....	11
5.4 Bromstens fritidsgård.....	11
5.5 Mötesplats TechTensta.....	12
5.6 House of Tensta.....	12
5.7 Parkleken Spånga by.....	13
5.8 Parkleken Erikslund.....	13
6. Förvaltningens slutsatser och förslag.....	14
6.1 Övergripande förutsättningar.....	14
6.2 Ekonomiska förutsättningar (Sara kollar denna text).....	15
6.3 Organisation och styrning.....	15
6.4 Lokaler.....	17
6.5 Samverkan.....	18
6.6 Uppföljning.....	19
6.7 Fritidsgårdar och parklekar.....	19

1. Inledning

I Spånga-Tensta stadsdelsområde erbjuds olika verksamheter och aktiviteter inom nämndens öppna fritidsverksamhet. I stadsdelsområdet finns det fem fritidsgårdar, en digital mötesplats för unga (TechTensta) och två parklekar. Alla parklekar och fritidsgårdar, förutom Blå husets fritidsgård House of Tensta, drivs i kommunal regi. Under perioder har nämndens fritidsgårdar bedrivits i olika former av regi. Senast i slutet av 2017 övergick tre fritidsgårdar från entreprenad till egen regi.

I samband med avtalsuppföljningen av House of Tensta under våren 2018 informerade Stockholms stadsmission att de inte avser att förlänga avtalet, löper ut den 31 januari 2021. Förvaltningen fick därför i samband med nämndens sammanträde den 13 juni 2019 i uppdrag att återkomma till nämnden med förslag på driftsform, mål och inriktning för samtliga fritidsverksamheter, inklusive House of Tensta.

En styrgrupp under ledning av biträdande stadsdelsdirektör och en arbetsgrupp tillsattes för uppdraget. En uppdragsbeskrivning togs fram som beslutades av styrgruppen, bilaga 1. Uppdragsbeskrivningen har varit vägledande för arbetet. Arbetsgruppen har löpande avrapporterat till styrgruppen.

Syftet med översynen är att utveckla fritidsverksamheten inom Spånga-Tensta stadsdelsområde vad gäller kvalitet och verksamhetsinnehåll utifrån ett helhetsperspektiv. Det långsiktiga målet är att barn och unga i Spånga-Tensta stadsdelsområde ska erbjudas en meningsfull fritid och ha tillgång till trygga och jämställda mötesplatser. Fritidsverksamheten ska främja tillit och förtroende mellan unga och mellan unga och samhället i stort samt stärka delaktighet och inflytande bland unga. Verksamheten ska skapa förutsättningar för möten mellan barn och unga från olika delar av stadsdelsområdet för att stärka integrationen.

Underlag till översynen har varit olika utredningar, relevant statistik, studiebesök, intervjuer med personal inom fritidsverksamheterna samt en enkätundersökning till unga. Ett viktigt underlag har varit Swecos nulägesanalys av fritidsverksamheten som genomfördes under våren 2019¹. Det slutsatser och förslag som presenteras i utredningen bygger på ovanstående underlag.

---

¹ Nulägesanalys av fritidsverksamheten i Spånga-Tensta, Sweco, 2019

Utredningen visar att det finns olika utmaningar inom fritidsverksamheten och att det pågår ett kontinuerligt utvecklingsarbete. Det finns ett stort engagemang och intresse bland alla medarbetare att möta de unga utifrån deras olika förutsättningar och behov.

1.1 Fritidsuppdraget i Stockholm stad

I Stockholms stad har stadsdelsnämnderna i uppdrag, enligt stadens reglemente, att bedriva kultur och fritidsverksamhet för barn och unga. I stadens budget för 2020 betonas vikten av att stärka samarbetet mellan fritidsgårdar i olika stadsdelar för ökad integration. Vidare framhålls att stadens öppna mötesplatser och fritidsverksamheter ska anpassas till dagens unga stockholmars behov och levnadsmönster. Staden ska tillhandahålla fritids- och mötesplatser som är inbjudande och erbjuder delaktighet för barn och unga med funktionsnedsättningar, HBTQ-personer samt arbeta för att nå fler flickor och nyanlända. Samverkan mellan fritidsgårdarna och civilsamhällets aktörer ska utvecklas².

Enligt Spånga-Tensta stadsdelsnämnds verksamhetsplan för 2020 ska fritidsverksamheten präglas av delaktighet och medskapande där alla, oavsett förutsättningar och bakgrund, känner sig välkomna. Prioriterat är att nå de grupper som idag inte nås av annan fritidsverksamhet.

Vidare ska fritidsgårdar och parklekar erbjuda en meningsfull, attraktiv och trygg verksamhet för barn och unga. Verksamheterna ska präglas av ett främjande synsätt med positiva förväntningar på barn och unga som aktiva, engagerade och skapande individer. Fritidsverksamheterna ska erbjuda aktiviteter som främjar delaktighet, god fysisk och psykisk hälsa samt stödjer ungas identitetsutveckling och framtidstro.

Tidigare rapporter från staden visar att barns och deras familjers ekonomiska situation är en grundläggande förutsättning för vilka uppväxtvillkor barn har i övrigt. Det finns ett samband mellan barnfamiljers ekonomi och viktiga aspekter såsom barns hälsa, boendevillkor och möjligheter att delta i fritidsaktiviteter³.

---

² Budget 2020 för Stockholms stad

³ Skillnadernas Stockholm Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, 2015

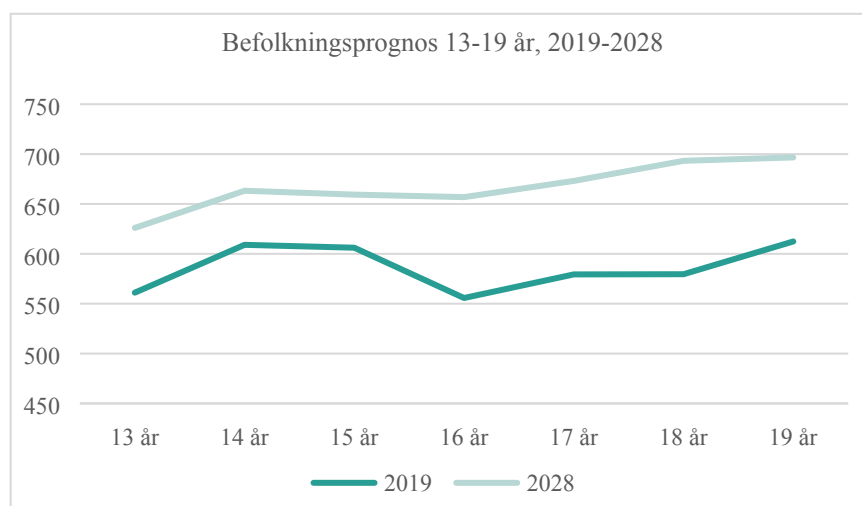
2. Avgränsning

Fokus i utredningen har i första hand varit på fritidsgårdarna. Parklekar, som är en del av nämndens uppdrag inom fritidsverksamheten, har en bredare målgrupp än fritidsgårdarna (0-100 år) och har under många år haft en stabil verksamhet med ett högt antal besökare. Förvaltningen har därför i denna utredning valt att endast beskriva parklekarnas verksamhet.

3. Befolkningsprognos

Befolkningen i Spånga-Tensta stadsdelsområde förväntats öka med 8 166 personer mellan år 2020-2028. I gruppen ungdomar 6-19 år förväntas en ökning med 587 personer under samma tidsperiod.

Stadsdelen Tensta har idag den största gruppen unga 13-19 år med 1 880 personer och därefter kommer Solhem-Lunda med 1050 personer och Bromsten med 585 personer. Den förväntade befolkningsökningen i gruppen 13-19 år, mellan åren 2020-2028, är högst i stadsdelen Bromsten med 309 personer. Förväntad befolkningsökning i övriga stadsdelar; Solhem-Lunda 45 personer, Sundby 32 personer och Tensta 180 personer. I Flysta däremot förväntas en minskning med 56 personer.

När hela Bromstensstaden är utbyggd kommer området vara bebyggt med cirka 2500 nya bostäder. Den första etappen beräknas vara färdig 2024. En utökning av Sundbyskolans elever planeras från idag 794 till en kapacitet på 1 200 elever.

4. Fritidsgårdsverksamhet – en omvärldsorientering

4.1 Vad är en öppen verksamhet?

Med öppen fritidsverksamhet avses vanligtvis fritidsgårdar, ungdomens hus, parklekar och liknande. Fritidsgårdar riktar sig oftast till ungdomar mellan 13-16 år, medan ungdomens hus ofta riktar sig till äldre unga, från 16 år och uppåt. Det finns även träffpunkter i form av mindre mötesplatser för unga, med lägre personaltäthet, mindre lokaler eller lokaler som delas med annan verksamhet och har färre öppettider.

Enligt en nationell kartläggning av den öppna fritidsverksamheten finns tendenser att antalet fritidsgårdar minskar, medan antalet ungdomens hus tycks öka något⁴. Det är dock svårt att säkert veta vad det minskade antalet fritidsgårdar står för. Statistik från Kommun- och landstingsdatabasen visar exempelvis inte på minskade kostnader för fritidsgårdar och fritidsverksamhet i kommunerna⁵.

Ett minskat antal fritidsgårdar behöver inte betyda ett minskat utbud, utan kan vara föranledd av en strävan att höja verksamhetens kvalitet, att kunna erbjuda mer mångfacetterad verksamhet och generösare öppettider.

Enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) ska en öppen verksamhet kännetecknas av tillgänglighet, mångfald, inkludering, icke-diskriminering och jämställdhet. Fritidsgården ska vara till för alla, oavsett könsidentitet och könsuttryck, funktionsnedsättning, livsstil, sexuell läggning etnisk bakgrund, politisk åsikt eller religiös tro. Fritidsgården ska främja en god hälsa och ge förutsättningar för unga människor att utveckla en positiv livsstil, ett eget engagemang och ett gott livsmönster samt bidra till ungas vuxenbildande.

4.2 Vilka ungdomar efterfrågar fritidsgårdar?

MUCF:s kartläggning från 2016 visar att andelen unga som besöker en fritidsgård har minskat under tidsperioden 1985-2016⁶. I Stockholm har andelen högstadiel elever som besökt en fritidsgård minst en gång månaden minskat med 36 procent under tidsperioden.

---

⁴ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, 2016

⁵ Statistik från Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada)

⁶ Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar deltagande, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, 2016

Ung livsstil är ett fristående forskningsprojekt som undersöker barn och ungdomars livsstil, hälsa och fritidsvanor/preferenser. Studier från Ung livsstil visar att besökare på fritidsgårdar ofta är från familjer med små ekonomiska resurser samt unga med behov av extra stöd. Forskning visar också att unga som besöker fritidsgårdar i stor utsträckning har utländsk bakgrund. För ungdomar med sämre socioekonomiska förutsättningar kan fritidsgården vara en kompensande verksamhet. Det handlar om ungdomar som inte i lika stor utsträckning tar del av annat fritidsutbud och där en stor andel ungdomar är utan fullständiga betyg från grundskolan⁷.

Studien Ung livsstil 2014-2017 visar att ungefär 25 procent av alla ungdomar på högstadiet besöker fritidsgård eller dess arrangemang någon gång varje månad⁸. Andra ungdomar har ett större behov av fritidsgården och besöker den en gång per vecka. För den grupp ungdomar där relationen till fritidsledaren är extra viktig är besöksfrekvensen ännu högre.

I MUCF:s nationella kartläggning av fritidsverksamhet framkommer att många öppna verksamheter har tydliga åldersindelningar, eftersom de yngre och äldre målgrupperna efterfrågar olika aktiviteter. För yngre besökare kan det dessutom upplevas tryggare att inte dela lokal med den äldre målgruppen. Enligt MUCF talar det för att det kan vara lämpligt med åldersspecifika verksamheter.

4.3 Faktorer som påverkar ungar deltagande

Verksamheternas innehåll är en aspekt som kan påverka ungas benägenhet att vilja delta. Det är därför viktigt att anpassa innehållet efter bredden på målgruppen och hitta en balans mellan aktivitet och ”bara varandet”. Den öppna fritidsverksamhetens status, rykte och historia kan påverka vissa negativt från att delta. Unga behöver kunna identifiera sig med den bild som finns av verksamheten och dess besökare.

I Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ungdomsenkät från 2015 framkommer att rädsla för att bli dåligt bemött är en orsak till att vissa unga avstår från att delta i fritidsaktiviteter. Enkätsvaren visar att detta är vanligare bland tjejer än bland killar. Detta stämmer väl överens med resultatet från

---

⁷ Ung livsstil, Blomdahl, Elofsson, Lengheden & Åkesson, 2014

⁸ Ung livsstil är ett fristående forskningsprojekt som undersöker barn och ungdomars livsstil, hälsa och fritidsvanor/preferenser. Ung livsstil startades 1984 av Stig Elofsson och Ulf Blom.

förvaltningens enkätundersökning *Fritidsverksamhet i Spånga-Tensta stadsdelsområde* som genomfördes hösten 2019 där bemötande framstod som en av den viktigaste faktorn för att vilja besöka en fritidsgård⁹.

För att fler ska känna sig välkomna och vilja delta i öppen fritidsverksamhet är det viktigt att arbeta vidare med bemötande och inkludering. Ett sätt är att arbeta med ett normkritiskt perspektiv och jämställdhetsintegrering för att fler ska känna att verksamheten riktar sig till dem. Det är också viktigt att öka kännedomen om verksamheterna genom exempelvis information till målgrupperna och genom aktiv rekrytering. Detta kan till exempel ske i samverkan med skola, civilsamhälle och vårdnadshavare.

Killar och tjejer har lika åsikter om vad som är det viktigaste för att en fritidsgård ska vara trivsamt och locka besökare. Önskan om att själv bestämma sin medverkan, att verksamheten är välkomnande, att fritidsgården möjliggör möten samt att den är alkohol- och drogfri. Även detta stämmer överens med enkätundersökningen som förvaltningen genomförde under hösten 2019.

4.4 Fritidsledarens roll

Fritidsledaren förväntas vara ett stöd till unga och att lära dem anpassa sig till samhällets normer och värderingar. Unga ska förberedas för vuxenlivet genom att vara delaktiga och ta ansvar inom de ramar verksamheten sätter upp samtidigt som de får en trygg, avkopplande och rolig paus i vardagen.

Att anordna aktiviteter som unga deltar i är ett mål i sig. Unga antas behöva tilltro, uppmuntran, verktyg, utmaningar, inspiration och delaktighet, möjligheter att själva söka kunskap och sätta gränser. Fritidsledaren förväntas agera som en handledare som tillsammans med den unge både utformar och genomför verksamheten¹⁰.

Unga med funktionsnedsättningar är en grupp som lätt kan glömmas bort vid planering av fritidsverksamhet. För att möjliggöra för unga med olika funktionsnedsättningar att kunna delta i fritidsverksamhet kan det även finnas behov av att särskilt rikta aktiviteter till gruppen.

---

⁹ Enkätundersökning bland unga, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, 2019

¹⁰ Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar deltagande, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2016

4.5 Fritidsgårdens lokaler

Enligt MUCF:s kartläggning kan den fysiska miljöns utformning spela roll för ungas upplevelse av trygghet. Lokalernas utformning och vilka aktiviteter som erbjuds kan också påverka vilka målgrupper som besöker fritidsgården. En jämställdhetsanalys som Malmö stad har gjort av sina öppna fritidsverksamheter visade att killar inte bara är överrepresenterade i verksamheterna utifrån antal, utan också blir mer uppmärksammade och bekräftade och att lokaler och aktiviteter ofta var anpassade utifrån intressen som killar förväntas ha. Flera av fritidsgårdarna dominerades av biljard, pingisbord och tv-spel som främst lockade killar (Malmö stad 2013).

I MUCF:s kartläggning anges att en fysiskt tillgänglig verksamhet är en förutsättning för att alla unga med funktionsnedsättningar ska kunna delta. Tillgänglighet kan handla om alltifrån information om verksamheten som är tillgänglig för unga med synnedsättning, dyslexi eller intellektuell funktionsvariation, till lokaler som är fysiskt tillgängliga för alla unga oavsett funktionsförmåga.

Det kan också handla om att utforma aktiviteter så att de är tillgängliga och ger personer med olika funktionsförmåga en reell möjlighet att vara delaktiga. Olika studier och uppföljningar visar att bristande tillgång till transport och ledsagning eller personlig assistans utgör hinder för att kunna utöva fritidsaktiviteter.

4.6 Driftsform

Olika kartläggningar visar att det är kommunen som i störst utsträckning äger fastigheterna och står för driften av fastighet och verksamhet när det gäller den öppna fritidsverksamheten. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anläggningsenkät 2014 visar att cirka var tionde fritids- och ungdomsgård ägs av en förening¹¹. Det privata ägandet är mycket litet och endast någon enstaka gård ägs av en stiftelse. När det gäller driften av verksamheten är föreningarnas andel en dryg fjärdedel sett till både fritidsgårdar/ungdomsgårdar och allaktivitetshus/ungdomens hus. De privata inslagen är små och förekommer endast i ett fåtal kommuner, bland annat i Stockholm (Sveriges Kommuner och Regioner opubl.).

Civilsamhället spelar viktig roll för den öppna fritidsverksamheten. Ett exempel är Fritidsforum¹² som samlat flera föreningar som driver mötesplatser och lokala ungdomsföreningar med säte på en medlemsansluten mötesplats (det vill säga fritidsgårdar, hemgårdar, ungdomens hus, allaktivitets hus, kulturhus eller liknande). Det finns även många civilsamhällesorganisationer som skapar mötesplatser för unga inom sina organisationer som exempelvis trossamfund, etniska organisationer och ungdomsorganisationer.

Förvaltningen har kartlagt samtliga annonserade upphandlingar av fritidsgårdsverksamhet i Sverige från år 2000 och fram till idag. Av den framgår att antalet upphandlingar har minskat under den senaste tioårsperioden. Kartläggningen visar att det inte finns så många aktörer inom denna nisch, särskilt inte rikstäckande aktörer. Utanför storstäderna dominerar lokala föreningar, stiftelser, samfund och liknande. I Stockholms län finns en handfull aktörer inom fritidsgårdsverksamheten.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har erfarenhet av rollen som beställare av fritidsverksamhet genom exempelvis fritidsgårdarna Folkan, Grottan samt Bromsten som bedrevs av Ad Acta AB under åren 2008-2017 och fritidsgården i Blå huset som för närvarande bedrivs av Stockholms stadsmission.

För att säkerställa att en upphandlad entreprenör levererar hög kvalitet av verksamhet gäller generellt att det finns en tydlig målsättning med avtalet och en välfungerade avtals- och verksamhetsuppföljning. Precis som i all upphandlad verksamhet är samverkan mellan beställare och utförare avgörande för ett lyckat resultat.

5. Nämndens fritidsgårdar och parklekar

Nedan beskrivs stadsdelsnämndens fritidsgårdar och parklekar utifrån olika parametrar som exempelvis läge, öppettider, antal besökare och verksamhetsinnehåll. Statistik för fritidsgårdarna är hämtade från stadsdelsnämndens tertialrapport 2, 2019.

En upprustning av fritidsgårdarnas lokaler och en översyn av bland annat bemanning och verksamhetsinnehåll har påbörjats under 2019. Det har till exempel handlat om att brandsäkra lokalerna,

---

¹² Fritidsforum är en partipolitik ideell förening där medlemmarna är föreningar som driver mötesplatser och lokala ungdomsföreningar som bygger på medlemsansluten mötesplats (fritidsgårdar, hemgårdar, ungdomens hus, allaktivitetshus, kulturhus eller likande).

investeringar i nya möbler och inredning samt renovering av lokalerna. Några fritidsgårdar är i fortsatt behov av tillgänglighetsanpassningar.

5.1 Hjusets fritidsgård

Fritidsgården ligger i Hjulstaskolan. Verksamheten startade januari 2017 och riktar sig till unga 13-16 år. Två vardagar per vecka är fritidsgården öppen endast för tjejer.

Under dagtid fungerar lokalen som uppehållsrum för skolans elever och drivs av personal på skolan. Lokalerna består av fyra rum, där de två större rummen är ytor som är öppna. I ena av rummet finns biljardbord, pingisbord och fotbollsspel och i den andra delen caféverksamhet med soffgrupper. De vanligaste aktiviteterna är biljard, fotbollsspel, vara i caféet, prata med personal och lyssna på musik. Fritidsgården har i snitt 252 besök/månad och könsfördelningen med 75 procent pojkar och 25 procent flickor (tertiäl 2, 2019). Lokalen är inte tillgänglighetsanpassad, men ligger i markplan.

5.2 Grottans fritidsgård

Fritidsgården ligger i anslutning till Spånga grundskola, årskurs 7-9 samt gymnasium. Fritidsgården riktar sig till unga 13-18 år. Under dagtid fungerar lokalen som uppehållsrum för elever på skolan. Personal från skolan ansvarar för verksamheten under dagtid. Kvällstid ansvarar stadsdelsförvaltningen för verksamheten.

Grottan, som finns i skolans källarlokal, har en öppen planlösning utan utrymmen där unga kan stänga om sig. Vid entrén finns ett biljardbord, i nästa ”rum” finns ett café med soffgrupper och sittplatser. Under hösten 2019 har förbättringar i lokalen gjorts med bland annat nya soffgrupper.

Fritidsgården har i snitt 365 besök/månad och könsfördelningen är i snitt 70 procent killar och 30 procent tjejer (tertiäl 2, 2019). Fritidsgårdens lokal är inte tillgänglighetsanpassad. En brant trappa leder ner till fritidslokalen.

5.3 Folkans fritidsgård

Fritidsgården ligger i ett villaområde i Flysta och bedriver verksamhet i Spånga Folkan. Fritidsgårdens riktar sig till unga 13-18 år. Lokalen samutnyttjas med en pensionärsförening och med kyrkan.

Lokalerna är äldre och i behov av upprustning och renovering. Aktiviteter som erbjuds är flipperspel, olika sällskapsspel och att samtala med personalen. Fritidsgården har i snitt 46 besök/månad och könsfördelningen är i snitt 76 procent killar och 24 procent tjejer (tertiäl 2 2019). Fritidsgårdens lokal är inte tillgänglighetsanpassad, en trappa leder upp till entrén.

Eftersom fritidsgården har haft ett lågt besöksantal under 2019 har förvaltningen under slutet av året 2019 provat en ny inriktning för fritidsgården. Olika planerade temainriktade aktiviteter, som tagits fram i samverkan med ungdomarna, har genomförts. Dessa har lockat många unga och uppfattats positivt av deltagarna, varför fritidsgården sedan januari 2020 arbetar i enlighet med detta koncept.

5.4 Bromstens fritidsgård

Fritidsgården ligger i ett bostadsområde nära Bromstensplan och riktar sig till unga 13-18 år. Lokalerna är gamla och har tidigare varit en biograf. Fritidsgården har under hösten genomfört vissa förändringar för att fler unga ska lockas till fritidsgården. Exempelvis har biljardbordet tagits bort och ersatts med ett rum för skapande, ett annat rum har inretts till en musikstudio och nya möbler har köpts in. Det finns dock behov av ytterligare upprustning och renovering av lokalen.

Bromstens fritidsgård har i genomsnitt 104 besök/månad och könsfördelningen är i snitt 83 procent killar och 17 procent tjejer (tertiäl 2, 2019). Under hösten 2019 har emellertid fler flickor sökt sig till fritidsgården. Fritidsgårdens är inte tillgänglighetsanpassad. För att komma in behöver besökare gå ett antal trappsteg.

En upprustning av Bromstens torg planeras av trafikkontoret under 2020. Ungdomar kommer att involveras i arbetet med möjlighet att påverka utformningen av torget. I samband med detta planerar fastighetsägaren och stadsdelsförvaltningen att tillgänglighetsanpassa fritidsgården.

5.5 Mötesplats TechTensta

TechTensta är ett pilotprojekt inom Digital Demo Stockholm med ersättning från sociala investeringsfonden. Digital Demo bygger på ett långsiktigt partnerskap kring forskning och innovation mellan offentlig sektor, akademi och näringsliv med målet att Stockholm ska bli världens smartaste stad 2040 (stockholm.se).

TechTensta ligger på bottenvåningen i studentskrapan som är belägen i Tensta centrum. TechTensta är en ”digital skaparverksamhet” som riktar sig till unga mellan 13-19 år. Tanken är att verksamheten ska rusta unga i Järva med kompetenser, nätverk och självförtroende att möta en digital framtid. Den digitala mötesplatsen är öppen sex kvällar i veckan, varav en kväll är endast för tjejer. TechTensta har i genomsnitt 233 besök/månad och könsfördelningen är i snitt 70 procent killar och 30 procent tjejer (tertiäl 2, 2019). Lokalen är inte tillgänglighetsanpassad, men ligger i markplan.

Fritidsgården drivs i samarbete med näringslivet inom IT/teknik, civilsamhället och Stockholms stad. I verksamheten finns det möjlighet att spela spel, få stöd av fritidsledarna (techcoacher), läsläsning eller arbeta självständigt med programmering, webbdesign och redigering. Dessutom sker samverkan med föreningar som exempelvis Kodcentrum och skola. Tanken är att verksamheten ska utvecklas utifrån ungdomarnas intressen.

5.6 House of Tensta

Fritidsgården är placerad i Blå huset i centrala i Tensta. I Blå huset bedriver andra aktörer verksamhet som exempelvis Stockholms stads kulturskola, Stockholms stadsmissions verksamhet Ung station Järva och nämndens egna kulturevenemang. Fritidsgården i Blå huset drivs av på uppdrag av Spånga-Tensta stadsdelsnämnd av Stockholms stadsmission. Målgrupp för fritidsgården är enligt nuvarande avtal unga mellan 13-20 år. Fritidsgården har öppet fler timmar per vecka jämfört med nämndens egna fritidsgårdar.

De vanligaste aktiviteterna är biljard, TV-spel, bordtennis och caféverksamhet. Samverkan sker med olika föreningar, exempelvis Systrami som genomför olika aktiviteter för tjejer. Även läsläsning erbjuds några gånger i veckan av Mattecentrum.

Fritidsgården House of Tensta har i snitt 686 besök per månad och könsfördelningen är i snitt 83 procent killar och 17 procent flickor (tertiäl 2, 2019). Blå huset är tillgänglighetsanpassat för personer med fysiska funktionsnedsättningar.

5.7 Parkleken Spånga by

Parkleken ligger mellan ett bostadsområde i Tensta och Spånga kyrka. I anslutning till parkleken finns Tenstas 4H verksamhet.

Öppettider är måndag till fredag klockan 09.00–17.00 under skolterminer och under sommaren är parken öppen till klockan 18.00. Parkleken bemannas av fritidsledare och erbjuder en öppen fritidsverksamhet för barn och vuxna i alla åldrar. De fasta aktiviteterna riktar sig till barn och unga mellan 10-15 år. Fasta aktiviteter som exempelvis lek och spel, tjejgrupp, bakning samt pingisturneringar erbjuds. Under kvällstid erbjuds läxhjälp mellan klockan 18.00–20.00 av extern samverkanspart.

Parkleken är tillgänglighetsanpassad för personer med nedsatt syn och med rörlighetsbegränsningar. Området är plant med stora gräsytor och lekrområden med lekredskap som utomhuspingis, klätterställning, gungor, basket och tennisbana. Det finns en sandlåda och en plaskdamm som är öppen mellan juni-augusti. Parkleken Spånga by har i snitt 5500 besök per månad och könsfördelningen är ganska jämt fördelad (tertiäl 2, 2019).

Under sommartid bemannas även Soltunets parklek som är belägen i Spånga.

5.8 Parkleken Erikslund

Parkleken ligger i ett naturmarksområde mellan bostadsområdena i Hjulsta och Tensta. Öppettider är måndag till fredag klockan 09.00–17.00 under skolterminer och under sommaren är parken öppen till klockan 18.00. Parkleken bemannas av fritidsledare och erbjuder en öppen fritidsverksamhet för barn och vuxna i alla åldrar. Aktiviteter erbjuds så som lekdagar, miljövecka samt våffelstuga och möjlighet till att grilla. På eftermiddagar under skolterminerna bedrivs planerad öppen verksamhet för barn i mellanstadieålder.

Parkleken är tillgänglighetsanpassad. Lekmiljöerna har sjötema och det finns järnvägsspår, lektugor och lekhästar. Parkleken har ett trädgårdsområde med odlingslådor, som boende kan låna under en säsong. Parkleken Erikslund har i snitt 2400 besök per månad och könsfördelningen är jämn med viss övervikt mot killar (tertiäl 2, 2019).

6. Förvaltningens slutsatser och förslag

6.1 Övergripande förutsättningar

Nedanstående slutsatser och förslag är en samlad bedömning utifrån de underlag som utredningen tagit del av. Fokus har varit på att

nämnden ska erbjuda en fritidsverksamhet av hög kvalitet utifrån ungas behov och utifrån de resurser som finns till förfogande.

Förvaltningen har identifierat ett antal utmaningar kopplat till kvalitetsutveckling som är viktiga att arbeta vidare med. Dessa är inom områdena organisation och styrning, lokaler, samverkan och fritidsgårdarnas verksamhetsinriktningar. Kvalitetsutveckling inom fritidsgårdsverksamheten förväntas leda till fler besökare på fritidsgårdarna och särskilt från de prioriterade målgrupperna (tjejer, unga med olika funktionsnedsättningar, HBTQ-personer och nyanlända). Ökad kvalitet i verksamheten ställer krav på verksamhetens innehåll, öppettider, målgruppsanpassningar, kompetensen hos personalen och lokalernas utformning och placering.

Fritidsgårdarna besöks idag av en begränsad grupp unga. Både statistik och intervjuer med fritidsledare visar att några av nämndens fritidsgårdar under året haft ett begränsat antal besökare, likaså att unga rör sig mellan de olika fritidsgårdarna. Det är vanligare att yngre än äldre deltar, men både Bromstens fritidsgård och fritidsgården i Blå huset har i perioder haft besök av en äldre målgrupp. Förvaltningens bedömning är att målgruppsanpassad verksamhet med åldersindelade grupper kan leda till fler besökare på fritidsgårdarna och att verksamheten når yngre besökare. Genom en åldersindelad verksamhet kan målgruppsanpassade aktiviteter erbjudas och känslan av trygghet för den yngre målgruppen öka. En annan möjlighet att locka den yngre målgruppen kan vara att minska tidsspännet mellan skolans slut och fritidsgårdens öppettider.

Nämndens fritidsgårdar ska genom ett varierat utbud av aktiviteter öka besöksantalet av prioriterade målgrupper. Detta ställer bland annat krav på rätt kompetens, lokalernas utformning och tillgänglighet samt målgruppsanpassade aktiviteter.

Unga med olika former av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) såsom autism och ADHD kan behöva särskilt riktade aktiviteter. Även unga som upplever att de i lägre grad blivit positivt bekräftade av vuxensamhället kan behöva särskilt stöd och riktade aktiviteter. Förvaltningens bedömning är att kompetenshöjande insatser, strukturerad verksamhetsplanering med målgruppsanpassningar och tillgänglighetsanpassningar av lokalernas är åtgärder som är nödvändiga för att nå de prioriterade målgrupperna.

Förutom kvalitetsaspekterna är förvaltningens bedömning att driftsformen kan vara en utmaning om fritidsgårdsverksamheten har olika utförare. En sammanhållen fritidsverksamhet med en utförare kan ge stordriftsfördelar som exempelvis vid bemanning, resursfördelning och aktivitetsplanering. En nackdel kan vara, om endast en utförare driver samtliga fritidsgårdar, att kvalitetsutveckling på grund av utebliven konkurrens inte ger önskat genomslag.

6.2 Ekonomiska förutsättningar

De ekonomiska förutsättningarna för att bedriva fritidsverksamhet har förändrats under de senaste åren. Utifrån dessa förutsättningar är det viktigt att effektivisera och skapa god verksamhet inom givna ramar. För bättre resursanvändning behöver nya arbetssätt och samverkansformer med olika aktörer utvecklas.

För en effektivare lokalförsörjning delar i dagsläget flera fritidsgårdar lokaler med andra verksamheter. Förutsättningen för att det ska fungera är god samarbetsvilja, där att båda parterna ser verksamheterna som en helhet trots olika behov.

Det är viktigt att fritidsgårdarna är välbesökta för att få en rimlighet i de fasta kostnaderna såsom lokalkostnader. I dagsläget finns en skillnad mellan kostnaden per besökare sett till hyreskostnaden. Folkans fritidsgård kostar 1 233 kronor per besökare medan Grottan kostar 25 kronor per besökare. Medelkostnaden per besökare är dock 337 kronor. Även kvadratmeterpriset skiljer sig åt mellan fritidsgårdarna. TechTensta kostar 6 095 kronor per kvadratmeter medan Grottan kostar 241 kronor per kvadratmeter.

Mötesplatsen TechTensta finansieras av stadens medel för sociala investeringar med 2,7 mnkr årligen. Medel är beviljade fram till och med år 2020 och därefter är ambitionen att verksamheten ska ingå i ordinarie budget.

6.3 Organisation och styrning

I Swecos rapport framkommer att budgetplanering, uppföljning av budget- och verksamhetsmål, verksamhetsplanering och långsiktiga mål för fritidsverksamheten har varit otydliga. Rapporten synliggör även otydliga strukturer för planerings- och uppföljningsarbetet och att delaktigheten från medarbetarna i nämndens planerings- och uppföljningsarbete varit låg. Ett flertalet utvecklingsbehov har identifierats och utvecklingsarbete pågår.

Personalen inom fritidsgårdsverksamheten i Spånga-Tensta består av en mindre grupp tillsvidareanställda som arbetar på Hjusets fritidsgård och en stor andel behovsanställda fritidsledare. En förklaring till den stora andelen behovsanställda kan vara övergången från entreprenad till egen regi år 2017. En hög andel behovsanställda kan försvåra för planering och uppföljning av verksamheten. I Swecos rapport handlar bemanningsmässiga utmaningar främst om möjligheten att ha heltidsanställd personal på fritidsgårdar. Detta försvåras av naturliga skäl, då fritidsgårdsverksamheten är förlagd till kvällstid.

Kontinuitet i verksamheten är väsentligt. Med kontinuitet avses aktiviteter, öppettider och bemanning. Utöver att ungdomarna möts av samma personalgrupp är även kontinuitet i normer och regler viktigt, det vill säga att samma regler gäller oavsett vem som arbetar eller att ambitionen är densamma från personalens perspektiv. Kontinuitet och förutsägbarhet är egenskaper som bidrar till trygghet och positiv förväntan.

Förvaltningens inriktning för att säkerställa kontinuitet och kvalitetsutveckling är att stärka den operativa ledningen av fritidsgårdarna genom att tydliggöra roll och ansvarsfördelning samt öka samarbetet mellan fritidsgårdarna. Genom att stärka den operativa ledningen förväntas ökad delaktighet för medarbetarna, förbättrad arbetsmiljö och högre måluppfyllelse.

Förvaltningens förslag:

- En tydlig verksamhetsplanerings- och resultatredovisningsprocess med hög delaktighet av medarbetarna.
- Planering och resultatredovisning sker strukturerat oavsett regiform.
- Utse samordnare för varje fritidsgård.
- Förtydliga roll och ansvarsfördelning mellan samordnare och enhetschef.
- Tillsvidareanställda fritidsledare ska ha adekvat utbildning.
- Andelen behovsanställda ska minska till förmån för tillsvidareanställningar.
- Behovsanställd personal med spetskompetens inom olika aktivitetsområden som är tillgängliga för flera fritidsgårdar.
- Kompetenshöjande insatser genomförs inom bland annat normkritik, jämställdhetsintegrering och funktionsnedsättning.

- Utveckla samverkan mellan fritidsgårdarna med gemensam aktivitetsplanering och bemanning.

6.4 Lokaler

Utgångspunkten i stadens budget 2020 gällande lokalförsörjningen är att stadens verksamheter ska bedrivas i ändamålsenliga, moderna och area- och energieffektiva lokaler med hög grad av flexibilitet. Även tillgänglighetsåtgärder behöver omfattas av dessa dimensioner. Exempelvis bör det vara tydligt skyltat på ett sätt som är tillgängligt för personer med nedsättningar i funktionsförmåga och för personer med nedsatt hörsel kan hörslinga vara en förutsättning för att kunna delta.

Enligt plan- och bygglagen och Boverkets föreskrifter ska så många som möjligt kunna delta i samhället på lika villkor. Den byggda miljön ska kunna användas både av personer som har full rörlighet och personer som använder till exempel rullstol, rollator eller käpp. Även personer som har nedsatt syn, nedsatt hörsel eller nedsättning av andra orienteringsförmågor ska kunna använda den byggda miljön. Nedsatt orienteringsförmåga kan exempelvis vara nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga (utvecklingsstörning, hjärnskada).

Under 2019 har en upprustning av fritidsgårdarna påbörjats, både vad gäller lokalerna och inventarier. Det finns dock fortsatta behov av underhåll och tillgänglighetsanpassningar av fritidsgårdarna, liksom anpassningar för att möta olika målgruppers behov. Förvaltningen avser att ansöka medel för trygghetsinvesteringar för upprustning av lokalerna.

Förvaltningens förslag:

- En underhållsplan tas fram för fritidsgårdarna med prioriterade åtgärder under 2020. Särskilt fokus kommer att ligga på tillgänglighetsanpassning samt att lokalerna är ändamålsenliga och attraktiva för barn och unga.
- En tillgänglighetsanpassning av Bromstens fritidsgård prioriteras under 2020.
- Folkans fritidsgård fortsätter att utvecklas mot en aktivitetsarena med planerade teman.
- Arbeta för en samordnad, kostnadseffektiv och ändamålsenlig lokalanvändning när fritidsgården ligger i skolan.
- Lokalstrategi för att möta olika målgruppers behov (möblering, verksamhetsinnehåll, placering, skyltning etc.).

- Ansökan om medel för trygghetsinvesteringar 2020.

6.5 Samverkan

Samverkan med andra aktörer såsom skola, socialtjänst, polis, civilsamhälle och vårdnadshavare är en viktig förutsättning för att öka kvaliteten i verksamheten och för att nå fler unga. Genom samverkan kan synergier stärkas och stuprör mellan stadens verksamheter och mellan staden och externa aktörer överbryggas.

En strategisk och operativ samverkan kan leda till att resurserna används bättre och ger möjligheter att sprida kunskap och utbyta goda exempel. Samverkan ska ha fokus på det främjande och förebyggande arbetet och bygga på tidiga och evidensbaserade insatser för barn och unga.

I samverkan med interna och externa aktörer kan gemensamma kompetenshöjande insatser genomföras till exempel inom HBTQ-frågor och området funktionsnedsättningar.

Exempel på samverkan som kan utvecklas är mellan fritidsgårdarna och de fältassistenter som arbetar lokalt med uppsökande verksamhet mot stadsdelsområdets unga. Tidigare i utredningen har det framgått att det finns en högre andel unga på fritidsgården med ofullständiga betyg från grundskolan och en ökad risk att hamna i utanförskap. Här kan utvecklad samverkan leda till att förebyggande insatser fångar upp och förhindrar att ungdomar söker sig till miljöer präglade av missbruk och kriminalitet. Ytterligare ett exempel på samverkan som kan utvecklas är föräldrarådgivningens föräldrastödsprogram som syftar till att stärka barns och föräldrars samspel för att skapa jämlika förutsättningar för en god uppväxt för alla barn. För att öka kännedomen bland unga om fritidsgårdens verksamhet och samtidigt stärka vårdnadshavarnas tillit och förtroende för verksamheten kan samverkan med skolans fritidsklubbverksamhet (barn 10-12 år) vara en möjlig väg.

Förvaltningen ser behov av att utveckla samverkan med andra fackförvaltningar som exempelvis utbildnings-, kultur- och idrottsförvaltningen. Särskilt kulturförvaltningen kan bidra till att skapa olika platsaktiviteter, både i egen regi och i samverkan med externa aktörer. Här kan samverkan bygga på återkommande och långsiktiga aktiviteter med exempelvis kulturskolan, bibliotek och fria kulturaktörer.

Förvaltningens bedömning är att samverkan kan stimuleras om fritidsgårdsverksamheten bedrivs av flera utförare. Olika perspektiv, erfarenheter och kompetenser kan, om det tas tillvara, bidra till utveckling av verksamheten som helhet. Det kräver dock tydliga upparbetade strukturer för samverkan och en vilja att bidra. På sikt kan det leda till att verksamheten blir bättre rustad att möta ungas önskemål och olika behov.

Förvaltningens förslag:

- Utveckla samverkan mellan fritidsgårdarna, socialtjänst, skola och vårdnadshavare.
- Utveckla samverkan mellan förvaltningens aktörer som arbetar uppsökande och riktat utbud till barn och unga såsom fritidsgårdar, parklekar och fältassistenter.
- Etablera långsiktig samverkan med fackförvaltningar som utbildning-, kultur-, och idrottsförvaltningen.
- Utveckla samverkan mellan fritidsgårdarna med gemensam aktivitetsplanering och bemanning.
- Utveckla samverkan med civilsamhället i första hand med olika kultur- och idrottsföreningar.
- I samverkan med civilsamhällets aktörer erbjuda eller möjliggöra studiehjälp på fritidsgårdarna.
- Genomföra kompetenshöjande insatser i samverkan med andra aktörer.

6.6 Uppföljning

Enligt Swecos rapport efterfrågas stärkt styrning inom fritidsverksamheten genom tydligare direktiv och en öppen kommunikation kring vad som förväntas.

I tidigare intervjuer och rapportering framkommer att det har varit svårt att få en samlad bild av fritidsgårdarnas verksamhet. Orsakerna varierar, men kan bland annat bero på hög andel behovsanställda, brist på rutiner och rapporteringssystem av den dagliga uppföljningen. En annan orsak kan vara brist på kontinuitet i chefsleden, vilket har påverkat att det långsiktiga strategiska arbetet. Detta har även påverkat uppföljningen i olika led, både till ledning och ner i organisationen.

För att säkerställa kontinuerlig kvalitetsutveckling är det, som tidigare framkommit i utredningen, viktigt att stärka den operativa ledningen och att öka medarbetarnas delaktighet i både planering och uppföljning. Den röda tråden från kommunfullmäktiges mål, nämndens mål och till verksamhetsnivå måste tydliggöras för

samtliga medarbetare. Därutöver måste medarbetarna vara delaktiga vid framtagandet av egna verksamhetsspecifika mål, aktiviteter och indikatorer för resultatuppföljning och fortsatt verksamhetsutveckling.

Förvaltningens förslag:

- Ta fram relevanta indikatorer för uppföljning och utvärdering av verksamheten, både kvantitativa och kvalitativa indikatorer. Dessa indikatorer ska användas oavsett driftsform.
- Utveckla metoder för statistik och processuppföljning med användarvänliga verktyg.

6.7 Fritidsgårdar och parklekar

Folkans fritidsgård har under det senaste året haft ett mycket begränsat antal besökare. Lokalens utformning och att den delas med andra verksamheter begränsar möjligheterna att bedriva varierande aktiviteter. Lokalen är inte heller tillgänglig för personer med funktionsnedsättningar. Fritidsgården är belägen nära Grottans fritidsgård (900 meter).

Grottans fritidsgård har under vissa perioder haft ett ganska högt antal besökare, särskilt under fredag- och lördagskvällar. Bemanningen på fritidsgården utgörs i dagsläget enbart av behovsanställda, vilket försvårar för planering av verksamheten. Grottans fritidsgård verkar inte locka unga från närområdet. Enligt fritidsledarna som arbetar på Grottan kommer majoriteten av besökarna från Tensta och Hjulsta, men även från andra stadsdelsområden som exempelvis Hässelby-Vällingby. Lokalen är i en källare och inte tillgänglig för personer med nedsatt fysisk funktionsförmåga.

Bromstens fritidsgård har en strategisk plats, då det finns planer för att utveckla området med nya bostäder. Elevantalet på Sundbyskolan prognostiseras öka från 794 till 1200 elever fram till 2028, vilket kan bidra till att besöksantalet på fritidsgården ökar. Lokalens utformning är väl lämpad för fritidsgårdverksamhet. För att gården ska möta alla ungas behov behöver den tillgänglighetsanpassas, då det är några trappsteg för att komma in i lokalen. Tillgänglighetsanpassningarna bör även gälla unga med exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, syn- eller hörselnedsättningar.

Hjuset fritidsgård har under året haft ganska få besökare. Huset har under två kvällar per vecka öppet endast för tjejer. Även tjejkvällarna har haft få besökare. Fritidsgården är inrymd i Hjulstaskolan och fungerar under dagtid som uppehållsrum för eleverna. Lokalen har en stor öppen yta som skulle kunna användas på ett effektivare sätt med avskärmningar för ”mindre rum” om lokalen endast används som fritidsgård.

TechTensta finansieras av medel från sociala investeringsfonden till och med 2020. För att bedriva verksamheten därefter behöver möjligheter till finansiering utredas. Nuvarande lokal är dyr och inte lämplig för verksamheten, då den samtidigt är alltför liten. Ett förslag som diskuteras med utbildningsförvaltningen är att förlägga TechTensta i Hjulstaskolans lokaler. Fritidsgården Huset skulle därmed få en tydlig inriktning mot techverksamhet och möjlighet att utveckla samverkan med skolan inom techområdet.

Fritidsgården i Blå huset, House of Tensta, som drivs av Stockholms stadsmission är den mest välbesökta fritidsgården. Den har stor potential både vad gäller lokaler och placering, centralt och nära anslutning till tunnelbanan. Lokalerna erbjuder olika möjligheter till aktiviteter, exempelvis musikproduktion, teater, dans och idrott. Närvaro av andra aktörer i huset ger förutsättningar för samverkan.

Parklekarna har i motsats till fritidsgårdarna i regel heltidsanställd personal som dessutom har arbetat länge. De har ett fåtal behovsanställda som täcker upp vid större event eller vid sjukdom och beskriver att de kan bedriva sin verksamhet med god personalkontinuitet.

Parkleken i Spånga by har besökare i åldern upp till 15 år (årskurs 9). Parkleken fungerar till viss del även som en fritidsgård, men har inte öppet kvällstid eller under helger, även om viss efterfrågan finns.

I Blå huset finns flera aktörer som bedriver kultur- och fritidsverksamhet riktad till barn och unga. Stockholms stadsmission bedriver förutom fritidsgården en öppen mötesplats för barn och unga mellan 0-16 år och deras familjer, Ung Station Järva. På plan 2 i Blå huset har kulturskolan sina aktiviteter. Stadsdelsförvaltningen erbjuder olika kulturaktiviteter som exempelvis teaterföreläsningar och dans till både förskola och skola. Förvaltningen har även kultur- och fritidsverksamhetens administration förlagd till Blå huset.

Förutom dessa aktiviteter erbjuds lokaler till föreningar som har öppna aktiviteter riktade till i första hand barn och unga.

Förvaltningen ser att Blå huset har ytterligare potential att utvecklas till en mötesplats för fler målgrupper och aktörer. I andra delar av staden finns goda exempel på utvecklingen av mötesplatser ibland benämnt som allaktivitetshus. Detta bygger på bred samverkan och att strukturer för samverkan tydliggörs.

Förvaltningen förslår:

- Fritidsgårdar bedriver målgruppsanpassad verksamhet för åldersgruppen 13-18 år, där det kan finnas en fördel att dela upp målgruppen i åldrarna 13-16 år och 16-18 år.
- Folkans fritidsgård fortsätter enligt nämndens verksamhetsplan för 2020 utvecklingen till en mötesplats för planerade temainriktade aktiviteter i syfte att få unga utveckla och hitta nya fritidsintressen.
- Bromstens fritidsgård fortsätter utvecklas i pågående riktning och erbjuder särskilda aktiviteter en kväll i veckan för unga med funktionsnedsättning.
- TechTensta införlivas i befintlig fritidsverksamhet efter 2020. Utvecklingsarbetet ska ske i samverkan med utbildningsförvaltningen.
- Blå husets fritidsgård fortsätter enligt nuvarande avtal fram till och med januari 2020. Därefter ingår fritidsgården i övrig upphandling.
- Utredda förutsättningarna för att utveckla Blå huset till ett allaktivitetshus.